

Om exotiska trollsländor i Sverige

Att exotiska trollsländor på olika sätt hittas i anslutning till akvarier, växthus, fiskodlingar och liknande är känt sedan länge, och det finns ganska gott om fynd av olika arter i nästan hela Europa. Men hur ser det ut i Sverige? Här redovisas de tre fynd som undertecknad känner till, men det finns med största sannolikhet ett stort mörkertal.

MAGNUS BILLQVIST

I februari 2002 observerades en flickslända i en zooaffär i Helsingborg. I januari 2013 hittades en flickslända i Västerås sittande på det som uppenbarligen var akvariet den ”kläckts” i. I september 2013 upptäcktes flera flicksländor i ett akvarium i Malmö under liknande omständigheter som sländan i Västerås.

Sländan i Helsingborg

Flicksländan som Peder Winding i februari 2002 såg i en zooaffär i Helsingborg var liten och röd. Det är tyvärr allt vi vet, eftersom inga bilder togs och flicksländan inte togs tillvara.

Sländan i Västerås

Flicksländan som Johan Hermansson i januari 2013 fann sittande på sitt akvarium i Västerås var *Agriocnemis pygmaea*, vilket totallängden på blott 22 mm var en tydlig indikation på. Sländan finns det gott om bilder på, och det finns även bilder på dess larvhud. Sländan finns dessutom bevarad. Av de tre fynden är det detta vi vet mest om.

De 41 kända *Agriocnemis*-arterna är alla små, men den här är verkligen en liten flickslända; tydligt mindre och spädare än vår minsta inhemska art dvärgflickslända *Nehalennia speciosa*, och knappt hälften så stor som någon av de vanliga lyrflicksländorna i släktet *Coenagrion*.

Agriocnemis pygmaea från akvarium i Västerås. Överst fullbildad slända, nederst larvhud från slända.

Foto: Johan Hermansson

Agriocnemis pygmaea är en vanlig art i vegetationsrika vatten i stora delar av främst Sydostasien och Australien. Släktet *Agriocnemis* finns i stora delar av Asien, delar av Afrika och på ögrupper i Stilla havet. Det finns – som vanligt, lockas man att säga – flera engelska namn på arten, exempelvis Pygmy Wisp, Wandering Midget och Wandering Wisp.

Med viss reservation för opublicerat material är fyndet av *Agriocnemis pygmaea* i Västerås det andra i Europa totalt sett. Det första gjordes i mars 2009, då man fann två larver i ett akvarium i en djuraffär i Karlsruhe.

Sländorna i Malmö

Axel Wendel i Malmö fann i september 2013 ett tiotal trollsländelarver samt tre fullt utvecklade individer i sitt akvarium för krabbor. En av dem flög ut ur lägenheten men förevigades innan dess. De andra två dog och samlades tyvärr inte in. Därför har vi endast en bild att gå på, och det är inte lätt att utifrån den bilden göra en säker artbestämning. Sländorna var 2–3 cm långa, vilket inte säger så mycket, eftersom en mycket stor del av världens flicksländor faller inom det spannet. Det vi kan konstatera utifrån bilden är i alla fall att det inte rör sig om någon av de mer vanliga exotiska arterna som tenderar att dyka upp i Europa, exempelvis *Ischnura senegalensis* – den exotiska flickslända som flest gånger har påträffats under liknande omständigheter.

Obestämd flicksländeart från akvarium i Malmö. Den påminner om släktet *Ischnura* men hör sannolikt till något av släktena *Aciagrion*, *Xiphiagrion* eller *Amphiallagma*.

Foto: Axel Wendel

Sländorna i Malmö är inte helt olika dem i släktet *Ischnura*, som vi har två arter av i Sverige, men flera karaktärer talar emot att det är en sådan. Därför är det med stor sannolikhet någon art av de många *Ischnura*-lika flicksländorna i släkten som *Aciagrion*, *Xiphiagrion* eller *Amphiallagma*. Allra mest lutar det åt att det rör sig om någon av de ca 30 arterna inom släktet *Aciagrion*. Dessa finns i ett brett bälte från Afrika i väster till Australien i öster.

Varifrån kommer då de olika sländorna?

För de flesta trollsländeintresserade är akvariemiljöer en värld man sällan besöker, åtminstone inte i syftet att leta efter trollsländor. En person som faktiskt letat efter exotiska trollsländor på platser som uppvärmda växthus, botaniska trädgårdar eller stora magasin där importerade akvatiska växter odlas eller lagras i väntan på vidare transport är Gerold Laister i Österrike. Under perioden 1991–2011 fann han inte mindre än 900 vuxna trollsländor av minst 22 arter. Detta arbete är ännu inte tryckt men publiceringen är på gång. Totalt känner vi nu till fynd av åtminstone 37 olika exotiska arter av trollsländor i Europa (larver och vuxna), varav huvuddelen har kommit in med akvatiska växter.

Det är alltså i själva miljön, det vill säga i akvarierna, vi ska titta för att försöka hitta svaret på varifrån sländorna kommer. Vi vet inte hur det såg ut i zooaffären i Helsingborg, men gissningsvis fanns där en hel del vattenväxter. Vi vet att det i akvariet i Västerås

fanns javamossa *Taxiphyllum barbieri* (bland akvarister ofta kallad *Vesicularia dubyana*) och i Malmöakvariet hornsärv *Ceratophyllum demersum*, barteranubias *Anubias barteri* med flera vattenväxter.

Om vi tittar närmare på Västeråsfyndet, som vi har mest information om, fanns alltså javamossa där. Det är en ganska vanlig art i många akvarier runt om i världen. Undersökningar av importerade vattenväxter visar att majoriteten av de mest populära växterna som finns i handeln i Europa kommer från Singapore, följt av Thailand, Malaysia och Indonesien. Man beräknar att 75 procent av alla fynd av exotiska trollsländor i Europa har sitt ursprung i dessa länder. Det är med andra ord inte särskilt överraskande att även flicksländan i Västerås skulle visa sig vara en asiatisk art. En mindre andel av vattenväxterna importeras från andra delar av världen, som Madagaskar, Israel, Kanarieöarna och Marocko.

Just javamossa har tidigare visat sig dölja överraskningar i form av medföljande trollsländor. I februari 2008 hittades exempelvis ett tjugotal larver av den asiatiska flicksländan *Pseudoagrion microcephalum* i ett akvarium med javamossa i en djuraffär i Ulm, Tyskland.

Många av de importerade vattenväxterna behandlas med någon form av gift för att bli av med oönskat medföljande material, exempelvis insekter och parasiter av olika slag. Därför når oss troligen majoriteten av alla exotiska trollsländor genom att honorna placerat äggen inuti själva växterna så att de undgått giftet. Under lämpliga förhållanden kan de då senare kläckas här och med lite tur även lyckas genomgå hela larvcykeln.

Detta är naturligtvis inte hela förklaringen. Alla växter genomgår uppenbarligen inte giftbehandlingar eftersom en del av (inte minst de större arterna) som påträffats i Europa inte lägger sina ägg inne i växtmassan. De flesta överlever inte mer än någon dag om de inte har tur och ”kläcks” under sommarhalvåret och kan ta sig ut.

Det är förstås mest spekulation, men om Gerolds siffror ovan kan ses som en fingervisning om vad som finns i sådana miljöer i hela Europa pratar vi om väldigt många exotiska trollsländor och ett oerhört stort

Akvarium med hornsärv *Ceratophyllum demersum* (slingan i mitten), sumpludwigia *Ludwigia repens* (små blad uppe till höger) och barteranubias *Anubias barteri* (stora gröna blad). Foto: Axel Wendel

mörkertal. Vi kan nog utgå från att huvuddelen av alla som köper vattenväxter inte lägger märke till om det finns larver av trollsländor, särskilt inte när de är så små som *Agriocnemis pygmaea*.

Hur stor är då risken att exotiska trollsländor skulle kunna etablera sig här?

Troligen är den minimal. På våra breddgrader är det antagligen en ren omöjlighet, även om diskussioner om detta fördes när populationen av bandad ängstrollslända *Sympetrum pedemontanum* överraskande hittades 2011 utanför Huskvarna. Jag har ännu inte hittat en enda uppgift om att denna art någonsin hittats i anslutning till import av akvatiska växter i Europa. Individer från Huskvarna ser ut precis som de gör i populationerna i till exempel Tyskland, Polen, Vitryssland och Kirgizistan. Om Huskvarnapopulationen

Den asiatiska trollsländan *Crocothemis servilia* är ett av få exempel på en trollsländeart som har lyckats etablera sig när den kommit till ett nytt geografiskt område, i detta fall Florida. Foto: Magnus Billqvist

däremot hade visat sig bestå av den östliga underarten *Sympetrum pedemontanum* elatum hade den med säkerhet kunnat sägas fått hjälp att komma hit. Som parentes kan tilläggas att artens framtid vid Huskvarna är i allra högsta grad osäker, eftersom inga individer observerats under 2013 trots många och idoga eftersök.

Det finns också fynd av vuxna exotiska trollsländor som tagit sig hit på helt andra sätt, ibland även naturligt. I fall som dessa är det ofta svårt att förvissa sig om hur de faktiskt kommit hit. *Pantala flavescens* har hittats i anslutning till import av bananer från Ecuador i både England (Bolton 1952) och Tyskland (Narsdorf 1999). Den nordamerikanska och karibiska arten *Anax junius* har i samband med kraftiga vindar hittats i sydvästra England (Cornwall och Scilly 1998) och västra Frankrike (franska atlantkusten 2003). Den nordamerikanska arten *Pachydiplax longipennis* har hittats på en oljeplattform i Nordsjön (1999). Även om de är duktiga flygare lär åtminstone någon av dessa trollsländor ha kommit med båt.

I Europa finns det, vad jag vet, inga som helst uppgifter som tyder på att någon hitförd art lyckats etablera sig. Förutsättningarna finns dock, särskilt i de varmare delarna av Europa, och klimatförändringarna gör förstås inte direkt att chansen/risken minskar. På sikt kan det inträffa, för det har skett på andra håll i världen; exempelvis i Florida, där den asiatiska arten *Crocothemis servilia* etablerat sig.

Det går, åtminstone så vitt undertecknad vet, inte att i nuläget rapportera exotiska trollsländor på Art-

portalen, men jag tar gärna emot alla former av upplysningar om trollsländor funna i eller i anslutning till akvarier och andra liknande miljöer i Sverige.

Tack till dessa personer för olika slags information: Tobias Berger, K. D. Dijkstra, Ola Elleström, Johan Hermansson, Vincent Kalkman, Andreas Martens, Kristian Nilsson, Petro Pynnönen, Asmus Schröter, Anna-Mi Wendel, Axel Wendel, Peder Winding. ■

Magnus Billqvist

E-post: magnus.billqvist@gmail.com

Litteratur

- Brooks, S.J. 1988. Exotic dragonflies in north London. – Journal of the British Dragonfly Society Vol 4, no 1: 9–12.
- Kipping, J. 2006. Globalisierung und Libellen: Verschleppung von exotischen Libellenarten nach Deutschland (Odonata: Coenagrionidae, Libellulidae). – Libellula 25 (1/2): 109–116.
- Martens, A. & Griese, J. 2009. Verschleppung von *Agrionemmis pygmaea* mit exotischen Wasserpflanzen nach Deutschland (Odonata: Coenagrionidae). – Libellula 28 (3/4): 187–189.
- Martens, A. & Schiel, F.J. 2009. *Pseudagrion microcephalum* mit exotischen Wasserpflanzen nach Deutschland verschleppt (Odonata: Coenagrionidae). Mercuriale – Libellen in Baden-Württemberg 9: 27–29.
- Parr, A. 2010. Records of exotic Odonata in Britain during 2010. Atropos 41: 39–42.
- IUCN Red List of Threatened Species. *Agrionemmis pygmaea*. Version 2012. 2.